

VIYANA'DAKİ ÖZEL EĞİTİM VEREN OKULLAR

Yrd. Doç. Dr. Bilhan DOYURAN

Viyana'daki Eğitimcilerle Söyleşiler:

S-A: Türk çocuklarının yoğun olarak bulunduğu bir okulda öğretmen. Viyana Eğitim Merkezinde (Pädagogisches Institut Wien) ve Viyana Eğitim Danışmanı Merkezinde (Schulische Beratungsstelle) görevli.

«...ÖEO¹ daki yabancı çocukların sayısı çok yüksek. Viyana'da GÖEO² ndaki (ASO) oran %35.95, diğer ÖEO'nda ise %12.56. Buradan yabancı çocukların bu okul türünde yoğunlaştığı ortaya çıkıyor. Eğitim Müdürlüğünün³ bile raporunda eleyici Avusturya eğitim sisteminde sosyal açıdan mağdur olan öğrencilerin gitgide daha düşük düzeyde eğitim veren okullara kaydırıldığını yazmıştı. Bu durum özellikle yabancı işçi çocuklarının sayısının yüksek olduğu GÖEO'da kendini açıkça gösteriyor. İstatistiklere bakıldığında GYEO⁴ da yabancı öğrenciler hemen hemen hiç göze çarpmıyor...»

S-B: Viyana Üniversitesinde Profesör. Yabancı işçi çocuklarının dil ve eğitim sorunları üzerine uzun bir süredir çalışmalar yürütmekte.

(1) Özel Eğitim Okulları (Sonderschule)

(2) Genel Özel Eğitim Okulları (Allgemeine Sonderschule / ASO)

(3) Avusturya Eğitim Bakanlığının Viyana Eğitim Müdürlüğü (Stadtschulrat)

(4) Genel Yüksek Eğitim Okulları (Allgemeinbildende Höhere Schulen)

«...Yabancı işçi çocuklarının ÖEO'daki oranı ortalamanın çok üstünde ve buna karşı koymak da çok zor. Birçoğu nasıl karşı koyulabileceğini de bilmiyor... ÖEO'nun müdürleri özellikle sınıflarını veya okullarını sadece yeterli sayıda doldurabilmek için nakledilen yabancı öğrencileri seve seve kabul edebiliyor. Avusturya'nın bazı bölgelerinde, özellikle Vivana'da ÖEO'daki yabancı öğrencilerin sayısı birara öyle kabarıktı ki, sonunda Yugoslavya ve Türkiye⁵ bu durumu resmen protesto ettiler. Ama yine de bu ülkeler arasında yapılan görüşmelerle ancak birkaç şey değiştirilebildi...»

S - A :

«...Tecrübelerime dayanarak nedenlerden birinin de yabancı işçi çocuklarının sadece Almanca dil yeterliliklerinin olmaması, bunun sonucunda öğretmenlerin sabırsızlaşmaları ve bu yüzden ÖEO'na erken nakil yapmalarını, diyebilirim. Bu nedenle bize, Eğitim Danışma Merkezlerine gelen ve danışan çok oluyor... Diyelim ki, sınıf öğretmeni çocuğun ÖEO'na gönderilmesi gerektiği görüşünde. Bunu okul müdürüne bildirir ve çocuk genellikle okulun psikoloğu tarafından bir zeka testine tabi tutulur. Bu aşama genelde hep olaylı yaşanır. Çünkü bu testin yapılabilmesi için anne ve babanın olurunun alınması gereklidir. Biz birkaç defa anne ve babanın ne tür bir kağıda imza attıklarını bilmediklerini gördük. Örneğin, geçenlerde bir Türk öğrencinin babası imzaladığı kağıdın okul tarafından gönderilen herhangi bir süt kampanyasıyla ya da bir sınav kağıdıyla ilgili bir belge olduğunu sanmış. Ben, uygulanan bu zeka testini yetersiz buluyorum. Bu tür bir test bence, sadece bir insan hakkında bir fikre, bir bilgiye sahip olabilme bağlamında uygulanabilir. Bunun dışında, çocuklar daha önceden iyi tanımadıkları, okulda yabancı oldukları ve kendi dilleri, kültürleri hakkında çok az şey bilen ya da hiç birşey bilmeyen biri tarafından teste tabi tutuluyorlar. O nedenle bu tür yargıların hemen hepsinin son derece tartışılır olduğu inancındayım ve bunun bir kez olsun kültürden bağımsız olarak uygulanan bir test olduğuna da inanmıyorum...»

S - C : Türk öğrencilerin yoğun olduğu bir GÖEO'da öğretmen.
«...ÖEO'na nakil için ele alınan ölçütler birbirlerinden çok

(5) Avusturya okullarındaki yabancı öğrencilerin çoğunluğunu Yugoslav işçi çocukları oluşturmaktadır. Bunu Türk çocukları izlemektedir.

farklı. Ancak bu öğrenciler her söylendiği ya da vurgulandığı gibi aptal değil. Aksine öğrenme konusunda zayıf olan ya da ortamdaki, çevreden zarar görmüş çocuklardır. Aile ve okul tarafından desteklendiklerinde kendilerine çalışmaya hayatında bir kapı aralayabilirler...»

S - A :

«...Ben yabancı işçi çocuklarının «öğrenme engelli» damgası vurularak bir ÖEO'na nakledilmesine karşıyım. Eğer çocuğu sınıf içinde uzun süreli gözlemlene fırsatı olsaydı anlamlı buluyorum, derdim. Ama bugünkü haliyle hiç anlamlı değil. Öğrencinin ÖEO'na gönderilmesinin kararlaştırılması için birçok raporun alınması gerekiyor. Bu raporların içinde bilim adamı olarak tanıdığından en çok okul psikoloğunun raporuna değer veriliyor...»

S - C :

«...ÖEO öğretmenleri eğitim akademilerinde altı sömestrel bir eğitim görürler ve sonra farklı bölümlerde uzmanlaşırlar. Biz ASO'yuz. Yani GÖEO'yuz. Bu okullardaki öğrenciler sadece öğrenme konusunda zayıf olanlardır. Bunlardan başka beden engelli, görme engelli ...ve davranış bozukluğu olan çocuklar da var. Bu çocuklar farklı alanlarda eğitim görmüş olan öğretmenler tarafından eğitilirler...»

S - D :

Bir ÖEO'da öğretmen.

«...Bizim ÖEO'da ekstrem davranışları -yani ya hırçın, asabi çocukları ya da çok sessiz, sınıfta varlıklarının bile farkedilemediği çocukları- gözlemliyoruz. Ders saatlerinde kavgalar, gürültüler ... Türk öğrenciler kendi aralarında ya da Yugoslav ve Avusturyalı çocuklarla ders boyunca çok fazla gürültü yapıyorlar. Bu durum diğer öğrencilerin derse katılımlarını güçleştirdiği için, ayrıca onlar hep gürültü yapanları izlemek ve bakmak zorunda kaldıkları için büyük bir sorun oluşturuyor. Ama bu yalnız Türk öğrencilerde görülen bir sorun değil. Tamamen Avusturyalı çocuklardan oluşan sınıflarda da bu durum sık yaşanıyor...»

S - C :

«...Türk ve diğer yabancı öğrenciler ÖEO'na aslında sadece dil zorluklarından dolayı gönderiliyorlar. Almanca onlar için yabancı bir dil. Örneğin, ben Türkiye'ye gelsem, çocuklarla dilsel yönden anlaşamayacağımdan, bir öğretmen olarak bir Türk okulunda ders veremezdim. Bu açıdan konuya yaklaşıldığında hiçbir şekilde «öğrenme engelli» kavramından söz edilmemesi gerekir. Tabii bu, Türk çocukların arasında hiç öğrenme engelli yoktur, anlamına da gelmez. Çocuklar dil zorlukları sonucunda normal eğitim veren bir okul sınıfında herşeyi kavrayamıyorlar, derslerde geri kalıyorlar, sınıftaki diğer öğrencilerle birlikte çalışmıyorlar ve böylece «öğrenme engelli» oluyorlar. Ama onlar başlangıçtan itibaren öğrenme engelli değiller, aksine öğrenmelerini engelleyen tamamen dil zorlukları...»

S - D :

«...Bizim ÖEO'da Türk çocukları anadil dersi görmüyorlar. Ben önceden Viyana'da sadece birkaç ÖEO'da bu derslerin yapıldığını sanıyordum. Ama geçenlerde bir meslektaşım bana hiçbir ÖEO'da Türk çocuklarının anadil dersini görme şanslarının olmadığını söyledi. Bu ders çocukların Türkiye'ye gittikleri ya da geri döndükleri zaman tekrar zorluklarla karşılaşmamaları için çok gerekli ve çok önemli...»

S - C :

«...Deneyimlerimden biliyorum, çocuklar hep sınıfta genellikle arkada oturduklarını ve kimsenin kendilerine birşey öğretmediğini anlatırlar. Matematik dersinde sorun yok. Çünkü mekanik hesaplamayı, rakamlarda daha az zorluk çektikleri için çok çabuk kavriyorlar. Ama sıra metin ödevlerine gelince -Bu temel eğitimde oldukça erken veriliyor.- çocuk için olay bitiyor. Zorluklar işte bu noktadan sonra başlıyor. Çocuk çok kısa bir süre içinde tam ve doğru cümleler kurabilmek zorunda. Az çok kurabiliyor, ama pek fazla sözcük bilmiyor, yani sözcük dağarcığı son derece kısıtlı. Üçüncü sınıfta ise onlardan makale yazmaları bekleniyor. Böyle bir çocuğun makale yazması imkansız. O yavaş ama düzenli olarak bir dil öğreniyor ve bu öğrendiklerini hiç durmadan, her derste uyguluyor. Bunun için uğraşılması gerektiği, onun yanında birinin oturup

da ona belki başka, değişik ödevler vermesi, desteklemesi gerektiği düşünülmeli. «Ya ye ya da öl» parolasıyla sınıftaki bütün çocuklara aynı ödevin verilmesi sık karşılaşılan bir durum. Konuya bu yönden bakılacak olursa, başarmak veya başarılı olmak olumsuz şartlar altında mücadele veren bir yabancı çocuk için tabii ki mümkün olmayacaktır...»

S - D :

«...Ben bazen şöyle yapıyorum: Örneğin çocuğun çok kısıtlı bir sözcük dağarcığı olduğunu, kendini iyi ifade edemediğini, söylediklerini daha fazla anladığı halde cevap veremediğini ve konuşamadığını fark ettiğimde onunla daha fazla konuşma çalışmalarını yürütüyorum. Onunla tarih, coğrafya ya da matematikten daha çok Almanca dilbilgisi üzerine çalışıyorum. Çocuğun yanına oturuyor ve diğerleri kendi kendilerine çalışırken ben onunla meşgul oluyorum. Bu aşında bir öğretmen için oldukça zor bir durum. Ama başka türlü de yapılamıyor. Geçen yıl ders verdiğim sınıflardan birinde başlangıçtaki zorlukları bu şekilde çözümledik. Çocuklar uyum sağladılar, birbirleriyle ve benimle anlaştılar. Bilgi yönünden de diğerleriyle aralarında öyle büyük farklılıklar kalmadı. Dile hakim oldular, konuştular. Yalnız böyle bir sonucu elde edebilmek, öğrencilere bu heyecanı verebilmek ve bu duruma gelebilmek çok sıkı bir çalışmayı gerektiriyor...»

S - C :

«...Eğer bir çocuğun desteklenmesi gerekiyorsa ve diyelim ki dördüncü sınıftaysa, onunla birinci ve ikinci sınıfın dersleriyle çalışmaya başlamak gerekir. Bazen sınıfta bu tür özel ilgilenilmesi gereken üç-dört çocuk olur. Bu durumda öğretmenin bu çocukların herbirine göre davranabilmesi, çocukların ardaki mesafeyi kapatabilmesi, sınıfa alışabilmesi, öğrenmekten zevk alabilmesi ve eğer isterse burada kendini iyi hissedebileceği bir ortam olduğunu farkedebilmesi için birşeyler yapması gerekiyor. Temel eğitim öğretmenlerinin bir çocuğu ÖEO'na göndermeyi düşünebilmeleri için en azından bir yarı yıl kadar beklemeleri Eğitim Müdürlüğü tarafından yazılı olarak bildirilmiştir. Buna ne yazık ki öğretmenler her zaman uymuyor. Bugüne kadar ÖEO'daki çocukların büyük bir kısmının okula hep güvensiz, yıkılmış olarak geldiklerini gördüğüm için te-

mel eğitim öğretmenlerine karşı oldukça olumsuz bir şekilde-
ön yargılı baktığımı ve onlara olumsuz yaklaştığımı söylemek
zorundayım...»

S - A :

«...Çocukların benimle konuşmaya başlayabilmeleri hemen
seferinde çok zaman alıyor. Gerçi birşey sorulduğu zaman
cevap verebiliyorlar ama hepsi bu. Sınıftaki diğer çocuklara
öğretmenlerinden daha çabuk alışıyorlar. Ya öğretmenlerine
karşı güvensizlik duydukları için ya da kafaları «Benden ne
istiyor?», «Bana karşı nasıl davranacak acaba?» sorularıyla
sürekli meşgul olduğu için. Bu tür davranışlar bizim açımız-
dan «Çocuğa ne öğretebilim?» ya da «Çocuk bu konuları öğ-
renmeye hazır mı?» sorularından çok daha önemli ve göz ardı
edildiğinde psikolojik sorunları beraberinde getiren davranış-
lar. Eğer çocuk temelde birşey kavrayamamış ise ve nedenini
de bilmiyorsa ona hesap yapmayı öğretmenin hiçbir yararı
dokunmaz...»

S - C :

«...Çocukların ÖEO'dan -eğer aradaki farkı kapattıklarına ina-
nılırsa ve geri dönmeye hazırlarsa- normal eğitim veren bir
okula geri dönme şansları yasal olarak var. Ancak bunun pra-
tikte çok az gerçekleştiğini de burada vurgulamak gerekir. Bu
geri dönüşü başarmış olan iki öğrenci tanıyorum. Ama bunun
yanında ağlayarak ÖEO'na tekrar gelen üç çocuk gördüm. Be-
nim için olayın üzücü yanı ise,bugüne dek bir yıl içinde ara-
daki mesafeyi kapatıp ta eski okuluna dönen tek bir çocuk
görmemiş olmam...»

S - A :

«...Beni şaşırtan şey, artık tahammül edemediğim konu, sü-
rekli çocukların sorunlarından konuşulması. **Sorun** sözcüğü
çok sık kullanılıyor. Sanıyorum, çocukların ihtiyaçlarına, fark-
lı özelliklerine ve ilgilerine hitap edemediği, onlara uyum sağ-
layamadığı için daha çok bizim okullarımızın **sorunu** var. So-
runlu olan çocuklar değil, **okul**. Temel eğitim okullarının ge-
liştirilmesinden bir gün söz edebilseydik, şunu söylemek is-
terdim: Farklı kültürleri taşıyan ve farklı dilleri olan bütün
çocuklar için ortak bir okul düşünülürse, bu o zaman **kültür-**

lerarası bir okul -interkulturelle Schule- olmalıdır. Bu, birbirlerinden farklı özellikler taşıyan ve farklı koşulları beraberinde getiren çocuklara «**eşit öğrenme**» şansının verilmesi demektir...»

S - B :

«...Çocuklar okulu bitirdiğinde, diplomalı veya diplomasız çıkış yaptıklarında ya da okulu bırakmak zorunda kaldıklarında bir başka sorunla karşı karşıya geliyorlar. ÖEO'na gönderilmekle bir anlamda damgalandıkları için iş aramaları ve iş bulmaları gerçekten son derece zor oluyor. İşverenlerin, kurumların aslında GÖEO hakkında pek bilgisi yok. Çocukların nasıl bir eğitim gördüklerini bilmiyorlar. Onların çalışmak için başvurdukları yerlerde yetersiz olacakları görüşü çok yaygın. ÖEO'nda okumuş olan öğrencileri işe alanlar ya da onların durumlarıyla ilgilenenler ise parmakla gösterilebilecek kadar az. Bunu yapanlar da önceden birkaç kez ÖEO öğrencisini yanında çalıştırmış ve onlardan çok memnun kalmış olanlardır. Bu istinaların dışındaki asıl gerçek, ÖEO öğrencilerinin çok yetenekli, davranışları düzgün olsa bile hayatlarını devam ettirebilmeleri için bir iş yerinin kapısını aralamalarının tahmin edilemeyeceği kadar güç olduğudur...»

Yukarıdaki yazıda -1987 ve 1988 yıllarında- Viyana'daki birkaç eğitimcinin Türk çocuklarının ve diğer yabancı işçi çocuklarının ÖEO'na gönderilmesine ilişkin genel görüşüne yer verilmiştir.

Burada ortaya çıkan sorun, yabancı işçi çocuklarının bir ÖEO'na gönderilme nedenidir. Bu bağlamda ırkçılık gereken konu, Viyana'daki Türk çocuklarının sadece, Alman diline yeterince hakim olamadıkları için bir zeka testi kanalıyla ÖEO'na gönderilmesidir.

Öğrenme engelli çocukların ÖEO'na gönderilmesinde uygulanan zeka testi 'Snijders-Oomen Nonverbalen Intelligenztest' (SON)'dir.⁶ Bu testin dış işçi göçü alan Batı Avrupa sanayi ülkesinin kültüründen ve çocuğun sosyalizasyonundan bağımsız olmadığı iddia edilmektedir. SON testi çocukların özellikleri daha genel bir deyişle içinde buldukları çevre şartları gözönüne alınmaksızın hazırlanmaktadır.

(6) Pf - Information 1997, S. 15.

Avusturya'nın eğitim sisteminin yapısı, eleyiciliği ve müfredatı toplumun orta ve üst tabakasına göre düzenlenmiştir. Eğitimin bu filtre mekanizmasından ilk etapta standart yaşam koşullarının altında bulunan çocuklar etkilenmektedirler. Avusturya'da «yabancı işçi çocuğu» statüsündeki Türk çocuklarının sosyal hayatta mağdur olan kesimden olduğu açıktır. Bu çocuklar dış işçi göçü alan ülkede standart koşulların altında yaşadıklarından hem toplum hem de okul tarafından belirli ölçülerde soyutlanmaktadır.

Çevre şartları, başarılı bir temel eğitimin yürütülebilmesi için yeterli olmadığından çocuklar «öğrenme engelli» damgası vurularak bir ÖEO'na kolaylıkla nakledilebilmektedir. Son yıllarda istatistikler ÖEO'daki Türk öğrenci sayısının göze batır derecede yükseldiğini ortaya koymaktadır.

241/1962 Numaralı Avusturya Mecburi Eğitim Kanunu'na ve 266/1982 Numaralı Anayasaya göre bedensel ya da zihinsel engelli olduğu için Temel Eğitim Okullarında ders izleyemeyen ancak mecburi eğitim sürelerini tamamlayabilecek durumda olan çocuklar bir ÖEO'da eğitim görürler.⁷

Viyana'da farklı engelli çocuk gruplarına yönelik yedi ÖEO hizmet vermektedir.⁸ Bunlar:

- Öğrenme engelliler için GÖEO
- Beden engelliler için ÖEO
- Konuşma engelliler için ÖEO
- Duyma engelliler için ÖEO
- Görme engelliler için ÖEO
- Zihinsel engelliler için ÖEO
- Ağır engelliler için ÖEO

ÖEO'na nakil yöntemi şu aşamalarla belirlenmektedir:

Viyana'daki Türk çocukları ve diğer yabancı işçi çocukları için sık kullanılan «öğrenme engelli» kavramının da eleştirilmesi gerektiği ve bu markalamanın, damgalamanın doğru olmadığı söy-

16) Doyuran 1988, S. 382.

17) Stadtschulrat für Wien 1983-April/Z1, 100034/83, S. 3-5.

ÖEO'NA KAYIT

DİLEKÇE

Eğitim Yetkilisi
Okul Müdürü

RAPOR

Okul (Devlet) Doktoru
ÖEO Müdürü
Okul Psikoloğu
Klinik
ÖEO Müfettişi
Sınıf Öğretmeni, Destekleyici Öğretmen,
Danışman Öğretmen
Yabancı İşçi çocukları için bunlardan
başka: Danışman Öğretmen ve
Anadili Dersi Öğretmeni

KOMİSYON

KARAR

leşilerden de ortaya çıkmaktadır. Bu çocuklar gerçekten öğrenme engelli midir? Yoksa dış işçi göçü alan ülkenin eğitim sisteminde başlangıçtan itibaren onların dil zorlukları dikkate alınmamakta mıdır?

Vurgulanması gereken bir başka nokta da ÖEO'da yürütülme-
yen anadil derslerinin eksikliğidir. Ana dil derslerinin eksikliği ya
da yetersizliği ilk planda çocuklar eğitim zorluklarıyla karşılaşır-
ken daha sonra da kişiliklerinin oluştuğu dönemde, sorunlarının
esas nedeni olarak belirgin bir şekilde ortaya çıkmaktadır.

Bunun yanı sıra ÖEO'dan bir normal okula geçişin çok seyrek
görülmesi de epey düşündürücüdür. ÖEO öğrencileri bu nakille
herşeyden önce psikolojik bir çöküşe uğratılmakta ve bunun sonu-
cunda öğretmenleri bu çocukların hırçın, asabi, kavgacı olduklarına

ya da sınıfta varlıklarının hiç göze batmadığına sık sık dikkat çekmektedir.

1973/74 öğretim yılında Avusturya'da GÖEO'daki Türk öğrencilerin sayısı %0.58'den %1.7'ye yükselmiştir. Bu öğretim yılında Viyana'daki GÖEO'da toplam 122 öğrenci varken -bunlardan 73'ü erkek, 49'u kız ve bu rakam diğer eyaletlerde 145'i gösteriyor- bu oran 1974 ile 1977'de %193'e ulaşmıştır. 1982 öğretim yılında 1102 olan ÖEO'daki Türk öğrenci sayısı 1985/86 öğretim yılında büyük artış göstererek 1267'ye yükselmiştir.⁹

Eylül 1980/Mayıs 1984 arasındaki gözlem döneminde Viyana'da temel eğitiminin 1. sınıfında 635 öğrenci -bütün öğrenci sayısının %34.2'si- ÖEO'na nakledilmiştir. Bunlardan %37'si yabancı işçi çocuklardır. 4. sınıftaki öğrenci oranı %7.4, bunlardan %60.6'sı yabancı işçi çocukları, 7. sınıfta ise %0.6, bunlardan %63.6'sı yabancı öğrencilerdir.¹⁰

Bir yabancı işçi çocuğunun temel eğitimini bitirdikten sonra -mecburi eğitimini diploma alarak bitirmiş de olsa- bir işyerinin kapısını aralamasının bugünkü koşullarda çok zor olduğu açıktır. Bu noktadan yola çıkılacak olursa ÖEO'nu bitiren bir Türk öğrencinin geleceği için şansının olmayacağı iddia edilebilir. O nedenle öncelikle yabancı işçi çocuklarının ÖEO'na nakillerinde dil yetersizliklerinin önkoşul olmaktan çıkarılması ve ÖEO öğrencilerinin normal eğitim veren okullara geri nakillerini artırılması ve hızlandırılması yoluna gidilmelidir.

KAYNAKÇA

DOYURAN, Bilhan: **Türkische Migrantenkinder in Österreich. Soziokulturelle Hintergründe Ihrer Sprachlernschwierigkeiten.** Yayınlanmamış Doktora Tezi: Klagenfurt, 1988.

ÖSTERREICHISCHE SCHULSTATISTIK 1985/86

PÄDAGOGISCHES INSTITUT DER STADT WIEN (Hrsg.): **Information Lehrbehelfe: Kinder mit Nichtdeutscher Muttersprache.** Wien, 1987.

STADTSCHULRAT FÜR WIEN 100034/83 April/ZI

(9) Österreichische Schulstatistik 1985/86 S. 285.

(10) Voss: PI-Information 1987, S. 19.